

II. DÜNYA SAVAŞI ÖNCESİNDE TÜRK ORDUSUNUN İCRA ETTİĞİ BİR ASKERÎ HAZIRLIK TATBİKATI: 1939 TRAKYA MANEVRALARI

A MILITARY PREPARATORY EXERCISE CONDUCTED BY THE TURKISH
ARMY BEFORE WORLD WAR II: 1939 THRACIAN MANOEUVRES

Muhammet YILDIZ^{ID}
Abdulkadir ALTUN^{ID}

Öz

Devletleri ayakta tutan unsurlar sistemli teşkilatlanma, güçlü bir ordu ve bunları besleyen iyi bir ekonomidir. Mensup olduğu devletin hukukunu, toplumun huzur ve güvenliğini temin eden ordular, tarih boyunca sadece bağımsızlık adına yapılan savaşlarda değil, siyaset üretebilme adına da caydırıcı bir güç olarak görülmektedir. Kendini yenileyebilen ve modern bir anlayışla çalışan silahlı kuvvetler her an savaşa hazır bir vaziyette bulunmalıdır. Bu bağlamda, olası muharebe senaryolarına karşı kendi tertibini almak mecburiyetindedir. Yapılan tatbikatlar ve teknik çalışmalar bu maksatla icra edilmektedir. İzah edilen hazırlık safhasında genel bir manevra harekâtının olması da elzemdir. Zira askerî personel ve kullanılan her türlü aracın uyum ve dikkati manevra kabiliyetine dayanmaktadır. Operasyonel safha içerisindeki en kritik durum, olası bir savaşın tüm koşullarını gerçeğe en yakın senaryolarla canlandırmaktır. Bu bakımdan orduların savaşın tüm koşullarına önceden hazır olmaları, öngörülemez durumların en aza indirilmesi amacını taşımakta ve kritik anlarda büyük bir avantaj sağlamaktadır. Nitel araştırma yöntemi içinde dokümantasyon metoduyla hazırlanan bu çalışma, Türk ordusunun II. Dünya Savaşı arifesinde icra ettiği Trakya Manevralarını incelemektedir. Manevranın tanımı, kapsamı ve II. Dünya Savaşı öncesinde icra edilen askerî hazırlıklar içindeki önemine değinen bu araştırma ile literatürde askerî tarih açısından bir boşluğun doldurulacağı hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Trakya Manevraları, tatbikat, II. Dünya Savaşı, askerî hazırlık, ordu

Abstract

The elements that sustain states are a systematic organization, a strong army, and a robust economy that supports both. Throughout history, armies responsible for enforcing state laws and ensuring societal peace and security have served as a deterrent force, not only in wars for independence but also in policy-making.

* Dr. Öğr. Üyesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Rize / Türkiye, muhammet.yildiz@erdogan.edu.tr; ORCID: 0000-0002-1340-0818

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Rize / Türkiye, abdulcadir_altun23@erdogan.edu.tr; ORCID: 0009-0001-4209-0150

Armed forces that can and operate with a contemporary understanding must be ready for war at all times. In this context, it is essential for the military to organize itself against potential combat scenarios. Exercises and technical studies are carried out for this purpose. It is also essential to maneuver operations during the preparation phase outlined above. This is because the cohesion and vigilance of military personnel and all types of vehicles rely heavily on maneuverability. The most critical aspect of the operational phase is the ability to simulate possible war time conditions through realistic scenarios. In this respect, ensuring that armies are ready for all conditions of war in advance helps to minimize unpredictable situations and provides a significant advantage during critical moments. This study, prepared using the documentation method within the qualitative research method, examines the Thracian Maneuvers carried out by the Turkish army on the eve of World War II. By addressing the definition, scope, and significance of these maneuvers in the context of pre-war military preparations, this research aims to fill a gap in the literature on military history.

Keywords: Thracian Manoeuvres, exercise, World War II, military preparation, army

Giriş

Devlet, belirli bir toprak parçası üzerinde, insan ve egemenlik unsurlarının bir araya gelmesiyle oluşan hukuki, kurumsal bir yapıdır.¹ İnsanların en geniş çaplı teşkilatlanması olarak nitelendirilebilen devletin mevcudiyetini muhafaza etmeye ve geleceğini inşa etmeye yönelik en önemli kurumlarından biri ise ordudur. Türk milleti, tarih boyunca devlet ve ordu teşkilatına özel bir önem vermiş ve bu tutum simgesel bir hâle dönüşmüştür. Kalıcı devlet yapılanmaları ve başarılı muharebe serüvenleri güçlü Türk ordularının varlığıyla gerçekleşmiştir. Esasında Türklerde ordu, milletin kendisini ifade etmektedir.²

Türk Kara Kuvvetleri'nin kuruluşunu ifade eden MÖ. 209 tarihinden günümüze Türk ordusu, gelişen ve değişen dünya düzenine ayak uydurmayı başardığı gibi, kendisini sürekli olarak yenilemiştir. Barış dönemlerinde dahi geleneksel eğitimlerin sürdürülmesi devam etmiştir. Bu anlayış manevra ve tatbikatların temelini oluşturmakla birlikte, Türk ordusunun her an savaşa hazır bir durumda olmasını sağlamıştır. Esasen gerçeğe yakın savaş senaryolarıyla icra edilen askerî manevra ve tatbikatlar, orduların barış zamanında gelişimini sağladığı gibi herhangi bir savaş ihtimaline hazır olunması noktasında oldukça önemli bir yere sahiptir.³ Eski Türk devletlerinden itibaren uygulanan askerî hazırlık ve manevra faaliyetleri, Cumhuriyet'in ilanından sonraki süreçte de sistemli bir şekilde icra edilmiştir. Millî Mücadele'den sonra kurulan yeni Türk devleti, her an savaşa hazır olunması ve diplomasi alanlarında istikrarlı bir güç dengesinin oluşturulması amacıyla orduya gerekli ehemmiyeti göstermiştir. Atatürk döneminde,

1 Metin Özkaral, *Bürokrasinin Kimyası*, Çizgi Kitabevi, Konya 2020, s. 33.

2 Mehmet Özalper, "Millî Müdafaa Vekaleti Raporlarında Türk Silahlı Kuvvetleri (1923-1933)", *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Enstitüsü Dergisi*, 50, (2020), s. 88.

3 Ercan Kostak, *Mustafa Kemal Atatürk'ün Cumhurbaşkanı Olarak Katıldığı Askerî Manevralar*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara 2016, s. 1; Murat Mala, *Askerî Harekatın Planlanmasında Çoklu Etmen Tabanlı Modelleme ve Benzetim Mimarisi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Sakarya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Sakarya 2009, s. 35.

ordunun çağın gerekliliklerine uygun hâlde donatılması ve askerî eğitimlerin dönemin teknolojik koşullarına uygun bir şekilde verilmesi, manevra ve tatbikatlar temelinde gerçekleştirilmiştir.⁴

II. Dünya Savaşı öncesinde Türkiye, Balkanlar'dan gelebilecek herhangi bir tehlikeye karşı bölgedeki barış ve istikrarı sürdürebilmek amacıyla Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya'nın da içerisinde bulunduğu bir güvenlik çemberi oluşturmak istemiştir. Bu doğrultuda 9 Şubat 1934'te Balkan Antantı imzalanmıştır.⁵ İlerleyen dönemlerde iç ve dış politikada birtakım önlemler almaya, özellikle Trakya ve Batı Anadolu bölgelerinde hazırlıklar yapmaya başlamıştır. Buna mukabil İngiltere ve Fransa ile birtakım anlaşmalar imzalanmış ve ardından bahsedilen bölgelerin müdafaası hususunda görüşmeler gerçekleştirilmiştir.⁶ Fakat bu süreçte atılan diplomatik ve bürokratik adımlar statükoyu korumaya yönelik olmuş ve savaşa girme ihtimalinden kati suretle uzak durulmuştur.⁷ Siyasi atmosfer muğlak bir şekilde devam ederken, meydana gelebilecek bir harp durumunda her an savaşa hazır bir ordu bulundurmak amacıyla Trakya'da askerî bir manevra harekâtı icra edilmiştir. Bu çalışma, 1939 yılında icra edilen Trakya Manevralarını kapsadığı gibi meselenin kavramsal yönü dâhil ilgili birçok hadise üzerinde durmaktadır. II. Dünya Savaşı'na adım adım gidildiği süreçte, Türkiye'nin iç ve dış politik hamleleri, uluslararası arenada gelişen olaylar ve Trakya Manevraları öncesinde yapılan askerî manevra süreci kronolojik olarak değerlendirilmiştir. Manevra konusuyla alakalı, tatbikat ve operasyonel hazırlıklar bağlamında birçok bilimsel çalışmanın varlığı muhakkaktır. Ancak literatürde Trakya Manevralarını inceleyen özel bir çalışma yoktur. Bu bağlamda gerekli arşiv belgelerinin, dönemin basınının ve araştırma eserlerinin incelenmesi sonucunda bu araştırma konusu ön plana çıkmıştır. Yapılan araştırmalarda, başta Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA) ve Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Daire Başkanlığı Arşivleri (ATASE) olmak üzere, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Zabıt Cerideleri, süreli yayınlar ve inceleme eserlerden yararlanılmıştır.

1923-1939 Yılları Arasında Türkiye: İç ve Dış Gelişmeler

1923 yılından II. Dünya Savaşı'na kadar Türkiye'nin dış politika eğiliminde belirleyici rol oynayan en önemli faktör, Avrupalı devletlerle doğrudan ya da dolaylı olarak sınır komşusu olması ve denge siyaseti uygulamasıdır. Bölgede güçlü devletlerin varlığı Türk siyasetini bu anlayışa itmiştir. Fransa'nın Suriye, İngiltere'nin Irak ve Kıbrıs'taki varlığıyla kuzeyde Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği ve On İki Ada'daki tahakkümü dolayısıyla İtalyanlarla olan sınır komşuluğu bu siyasetin gerekliliğini açıklamaktadır. Ayrıca Balkan coğrafyasındaki

4 Günver Güneş, "1937 Yılında Gerçekleştirilen Ege Manevraları ve Mustafa Kemal Atatürk", 9. *Uluslararası Atatürk Kongresi*, III, ATAM Yayını, Ankara 2021, s. 1057.

5 Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi 3. Kitap (2. Bölüm) Yeni Türkiye'nin Oluşumu (1923-1938)*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2018, s. 178-179.

6 Halil Özlü, "Arşive Belgelerine Göre İkinci Dünya Savaşı'nda İzmir ve Trakya'nın Savunmasına Yönelik Türk-İngiliz Heyetlerinin Görüşmeleri ve Alınan Önlemler", *Atatürk Dergisi*, XXIII, (2012), s. 105.

7 Fahir Armaoğlu, *Türk Dış Politikası Tarihi*, Kronik Yayınları, İstanbul 2021, s. 105.

kırılganlık ve anlaşmazlıklar, esasında Bulgaristan ve Yunanistan ile olan sınır yakınlıkları Türk dış politikasının buna göre sürdürülmesini izah etmektedir. İfade edilen jeopolitik çıkmazlar, Türkiye'nin oldukça tedbirli ve realist bir politika gütmesini ortaya koyan unsurlardır.⁸

Millî Mücadele sonrasında imzalanan Lozan Barış Antlaşması Türkiye için önemli bir dönüm noktası teşkil etmiştir. Yapılan antlaşmanın getirdiği siyasi atmosfer ve uluslararası gelişmeler Türk dış politikasını yönlendiren en önemli parametre olarak anlaşılmaktadır. Ancak Lozan Konferansı sürecinde netleşmeyen birtakım hususlar da bulunmaktadır. 1923-1930 yılları arasındaki dönem, bu hususların çözümü üzerine olmuş ve Türkiye, ifade edilen konular üzerinde öncelikli bir siyaset uygulamak mecburiyetinde kalmıştır. Lozan sonrası Türkiye'nin uğraş verdiği önemli konular arasında Fransa'yla borçlar meselesi ve Suriye sınırı, İngiltere ile Musul, Yunanistan ile yapılan nüfus mübadelesi vardır. Belirtilen sorunlar içerisinde Yunanistan ve Fransa ile Türkiye lehine anlaşma sağlanmış, fakat İngiltere ile yaşanan Musul sorunu Milletler Cemiyeti'ne intikal ettikten sonra 1926 yılında imzalanan Ankara Antlaşması'yla İngiltere lehine sonuçlanmıştır.⁹ 1930 yılından sonra Türk dış politikasında yaşanan en önemli gelişmelerden biri Türkiye'nin Milletler Cemiyeti'ne üyeliği olmuştur. 1932 yılında yaşanan bu hadise Türkiye'nin uluslararası arenadaki iş birliğine verdiği önemi ortaya koymakla beraber, Batılı devletlere yakınlaştığını göstermesi bakımından oldukça önemlidir.¹⁰ 1930 yılından sonra Avrupa'da II. Dünya Savaşı'nın ayak sesleri duyulmaya başlamıştır.

Bu dönemde İtalya ve Almanya'nın yayılmacı dış politikaları, Türkiye başta olmak üzere pek çok Balkan ülkesi için sorun arz etmektedir. Özellikle Türkiye'nin güvenlik hususundaki en büyük endişesi, Balkanlar ve Akdeniz bölgesinden gelebilecek bir İtalyan tehdidi olmuştur. Lozan Antlaşması ile Boğazlar ve Trakya sınırının askerden arındırılması, Balkanların güvenliği noktasında farklı senaryolar ortaya koymaktadır. Bunlardan ilki Yunanistan veya Bulgaristan'dan gelebilecek bir saldırdır. Bir diğeri ise bu iki devletin İtalya'dan destek alarak Batı sınırında yaratacakları tehlikedir. Bu nedenle Türkiye, Balkanlar'dan gelebilecek herhangi bir saldırıya karşı güvenlik arayışına girmiştir. Yapılan girişim ve ortak mutabakat sonucunda Balkanların güvenliğini sağlamak amacıyla 9 Şubat 1934'te Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya arasında Balkan Antantı imzalanmıştır.¹¹

Bu doğrultuda antantı imza eden taraflar sınırlarını karşılıklı olarak garanti ederek, bölgede barışı tehdit eden bir durum olduğunda birlikte hareket edeceklerini taahhüt etmişlerdir.¹² Böylece Türkiye, imzalanan anlaşma ile Balkan sınırlarını güvence altına almıştır. Bu anlayışla doğuda da bölgesel güvenliğin sağlanması adına adımlar atılmaya başlanmıştır. 8 Temmuz

8 Oral Sander, *Siyasi Tarih (1918-1994)*, İmge Kitabevi, Ankara 1996, s. 84-85.

9 Mehmet Gönübol-Ömer Kürkcüoğlu, "Atatürk Dönemi Türk Dış Politikasına Genel Bir Bakış", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, II, (1985), s. 458-459; Baskın Oran, *Türk Dış Politikası I*, İletişim Yayınları, İstanbul 2020, s. 267-268.

10 Yusuf Sarınoy, "Atatürk'ten Günümüze Türk Dış Politikası Hakkında Genel Bir Değerlendirme", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 48, (2000), s. 862.

11 William Hale, *Türk Dış Politikası 1774-2000*, çev. Petek Demir, Mozaik Yayınları, İstanbul 2003, s. 53-54.

12 Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)*, Kronik Yayınları, İstanbul 2022, s. 257-258.

1937’de Türkiye, İran, Irak ve Afganistan’ın katılımıyla Sadabat Paktı imzalanmış, bölgedeki devletler ilk kez kendi iradeleriyle bir araya gelerek, aralarında pek çok siyasi ve stratejik hususu çözüme kavuşturacakları ortak bir mutabakata varmışlardır. II. Dünya Savaşı öncesinde yapılan bu antlaşma, İngiltere ve Fransa ile yapılacak görüşmelerde Türkiye’ye önemli bir fayda sağlamıştır.¹³ İtalya, 1935 yılında Habeşistan’a saldırmış; ancak bu eylem uluslararası toplumdan kayda değer bir tepki almamıştır. Bu durumdan cesaret alan İtalya, Akdeniz, Ortadoğu ve Balkanlar’da yayılmacı politikalarına devam etmiş ve Ege Denizi’nde işgal ettiği adalarda askerî hazırlıklara başlamıştır. Yaşanan gelişmeler Türkiye’nin endişelerinin artmasına sebep olmuştur.¹⁴ İtalya’nın cüretkâr hareketi, uzun yıllardır bölgede tek güç konumunda olan İngiltere’yi rahatsız etmiş ve Türkiye ile ilişkilerini yakınlaştırma politikasına yönlendirmiştir.¹⁵

Türk dış politikasında rahatsızlık oluşturan bir başka gelişme ise Almanya’nın izlediği yayılmacı tutum olmuştur. Almanlar, I. Dünya Savaşı’ndan sonra imzaladıkları Versay Antlaşması gereğince silahtan arındırılan Ren bölgesini tekrar silah altına almıştır.¹⁶ Uluslararası arenada gelişen olaylar karşısında Türkiye, Boğazlara ait egemenlik hükümlerinin revize edilmesini istemiş ve süreç yeni bir antlaşmanın olgunlaşmasına imkân tanımıştır. 1936 yılının haziran ayında İsviçre’nin Montrö kentinde toplanan uluslararası konferansın çalışmaları sonucunda da 20 Temmuz 1936’da Montrö Boğazlar Sözleşmesi imzalanmıştır.¹⁷ İngiltere’nin Boğazların yeni statüsünü kabul etmesi, Türkiye ve İngiltere’yi siyasi anlamda birbirine yakınlaştırmıştır. Bu doğrultuda 1937 yılında, İtalya tehdidine karşı İngiltere’nin öncülüğünde Türkiye ve diğer Akdeniz ülkeleri İsviçre’nin Nyon kentinde toplanmışlardır. Konferansta alınan kararlara göre Türkiye ve Yunanistan Ege kıyılarını koruyacak, İngiltere ve Fransa’nın Akdeniz’de ticaret yollarını kontrol etmelerine destek olacaklardır.¹⁸

Uluslararası alanda yaşananlar yeni bir savaşa kapı aralarken, Avrupa’da siyasi gerginlik sürekli olarak artmıştır. Almanya, Avusturya topraklarını ilhak ederek 1939 yılında Çekoslovakya’yı işgale başlamış ve daha öncesinde Polonya ile aralarında imzalanan Saldırmazlık Paktı’nı sonlandırmıştır. Devam eden süreçte İtalya’nın Arnavutluk’u işgal etmesi ise Fransa ve İngiltere’nin Ortadoğu’daki çıkarları doğrultusunda Türkiye’ye yaklaşmalarını sağlamış ve nihayetinde 12 Mayıs 1939’da İngiltere ve Türkiye arasında Karşılıklı Yardım Deklarasyonu imzalanmıştır.¹⁹

13 İmren Aydın-Hikmet Zeki Kapıcı, “II. Dünya Savaşı’na Giriş Sürecinde Türkiye’nin Aldığı İç Politika Tedbirleri (1 Eylül 1939 – 18 Ocak 1940)”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, XXXII/45, (2018), s. 112-113.

14 Sina Akşin, *Kısa 20. Yüzyıl Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 2017, s. 155-156.

15 Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)*, s. 259.

16 Sina Akşin, *Kısa 20. Yüzyıl Tarihi*, s. 232-233.

17 Selim Deringil, *Denge Oyunları, İkinci Dünya Savaşında Türkiye’nin Dış Politikası*, İletişim Yayınları, İstanbul 2023, s. 179-181; Faruk Sönmezoğlu, *İki Savaş Sırası ve Arasında Türk Dış Politikası*, DR Yayınları, İstanbul 2015, s. 372.

18 İmren Aydın – Hikmet Zeki Kapıcı, “II. Dünya Savaşı’na Giriş Sürecinde Türkiye’nin Aldığı İç Politika Tedbirleri (1 Eylül 1939 – 18 Ocak 1940)”, s. 114.

19 Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih (1789-1994)*, Filiz Kitabevi, İstanbul 1995, s. 591.

Aynı dönemde Türkiye ve Fransa arasında da ortak deklarasyon imzalama fikri gündeme gelmiştir. Ancak bu süreçteki en büyük engel Hatay Sorunudur. Türkiye bu sorun çözülmeden Fransa ile herhangi bir antlaşma yapma fikrinden oldukça uzaktır. Bu bağlamda 23 Haziran 1939'da Türkiye ve Fransa arasında Hatay Sorununun Türkiye lehine sonuçlandığı Hatay Antlaşması imzalanmış ve Türkiye-Suriye sınır sorunu çözüme kavuşturulmuştur. Devamında Türkiye ve Fransa arasındaki yakınlaşma ortak deklarasyonla sonuçlanmıştır.²⁰ Yaşanan ittifak arayışları ve temelinde hazırlanan görüşmeler 19 Ekim 1939'da Türkiye, İngiltere ve Fransa arasında üçlü bir ittifak anlaşmasının imzalanmasını da beraberinde getirmiştir.²¹

İngiltere ve Fransa'nın uluslararası arenada attığı adımlar, Sovyet Rusya tarafından olumlu karşılanmıştır. Fakat Almanya'nın Sovyet topraklarına doğru genişlemesine İngiltere ve Fransa'nın sessiz kalması, Sovyetlerin Alman saldırılarını kendi lehine çevireceği bir hamle yapmasına yol açmıştır. Bu bağlamda 23 Ağustos 1939'da Sovyet-Alman Saldırmazlık Paktı imzalanmıştır. Sovyet Rusya ile Batılı devletlerin yaşadığı siyasi gerginlik uluslararası arenada Türkiye'yi kritik bir duruma getirmiştir. Bu siyasi atmosfer devam ederken 1 Eylül 1939'da Almanya Polonya'yı işgal etmiştir. Bunun üzerine İngiltere ve Fransa 3 Eylül 1939'da Almanya'ya 48 saatlik bir ultimatom vermiştir. Verilen ultimatomla cevap alamayan ilgili devletlerin Almanya'ya savaş ilan etmesi üzerine II. Dünya Savaşı resmen başlamıştır.²²

Uluslararası arenada bu önemli gelişmeler yaşanırken Türk iç politikasında da bazı değişimler meydana gelmiştir. Bunlardan biri Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün 10 Kasım 1938'de vefatı ve ertesi gün (11 Kasım 1938) İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanı seçilmesidir.²³ İsmet İnönü, Cumhurbaşkanı olduktan kısa bir süre sonra 26 Aralık 1938'de toplanan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Olağanüstü Kongresi'nde değişmez genel başkan seçilmiş ve "Millî Şef" unvanını almıştır.²⁴ Ayrıca 25 Ocak 1939'da CHP parti divan toplantısında alınan kararlardan sonra Celal Bayar istifa etmiş ve yeni hükümeti kurma yetkisi Refik Saydam'a verilmiştir. Böylece Atatürk sonrası Türk siyasal hayatındaki yeni oluşum başlamıştır.²⁵

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan itibaren demokratikleşme ve batının güvenini kazanma yolunda adımlar atmıştır. Atatürk dönemi siyasal hayatında çok partili hayata geçiş denemeleri Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası ile gerçekleştirilmek istenmiş; fakat olumlu bir sonuç alınamamıştır. İsmet İnönü döneminde hükümetin denetlenmesi ve çok partili hayata geçiş için CHP'li 21 milletvekilinden oluşan "Müstakil Grup" meydana

20 Cemil Koçak, *Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945) Dönemin İç ve Dış Politikası Üzerine Bir Araştırma I*, İletişim Yayınları, İstanbul 1986, s. 255-256.

21 Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon Kodu: 235.582.16 / Yer No: 30.10.0.0.

22 İmren Aydın – Hikmet Zeki Kapıcı, "II. Dünya Savaşı'na Giriş Sürecinde Türkiye'nin Aldığı İç Politika Tedbirleri (1 Eylül 1939 – 18 Ocak 1940)", s. 115.

23 TBMM Zabıt Ceridesi, 11 Kasım 1938, D 5, C 27, İ 4, s. 16-17.

24 Mahmut Goloğlu, *Milli Şef Dönemi (1939-1945)*, Kalite Matbaası, Ankara 1974, s. 423.

25 TBMM Zabıt Ceridesi, 25 Ocak 1939, D 5, C 29, İ 4, s. 143.

getirilmiştir. 29 Mayıs 1939’da gerçekleştirilen CHP 5. Büyük Kurultayı’nda alınan bu karar²⁶, Türk siyasal hayatında siyasetin denetimi açısından önemli bir yere sahip olmasına rağmen, bu yapı 1946 yılında Demokrat Parti’nin çıkmasıyla lağvedilmiştir.²⁷

Cumhuriyetin ilanından II. Dünya Savaşı’na kadar geçen sürede Türkiye’nin iç ve dış politikasında bağlayıcı rol oynayan faktör, bölgede barışın ve istikrarın sağlanması olmuştur. Türkiye, bulunduğu jeopolitik konum dolayısıyla bölgede etkin bir güç olmayı hedefleyerek askerî ve siyasi alanda pek çok stratejik antlaşmaya imza atmıştır. Bu kritik dönemde bir yandan uluslararası arenada önemli adımlar atılırken diğer yandan iç politikada da demokrasiye işlerlik kazandırma yolunda çalışmalar yürütülmüştür.²⁸

II. Dünya Savaşı Öncesinde Türkiye’nin Askerî Hazırlıkları

Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra imzalanan ağır antlaşmalar sonucunda yaşanan gelişmeler, uzun vadede II. Dünya Savaşı’nın başlamasına sebebiyet vermiştir. Türkiye, bulunduğu jeopolitik konum dolayısıyla Müttefik ve Mihver devletler arasında farklı baskılarla karşı karşıya kalmasına rağmen bu savaşta taraf olmamıştır.²⁹ Savaşa dâhil olmamak adına birçok farklı denge üzerinden çaba sergileyen Türk hükûmeti, bu süreçte siyasi ve ekonomik tedbirlerin yanı sıra askerî olarak da çeşitli önlemler almaya çalışmıştır. Askerî bakımdan Avrupa’dan Anadolu kıyılarına gelebilecek tehditler, stratejik noktalar olan Trakya ve Batı Anadolu kıyılarıdır. Bu bölgelerde yaşanabilecek herhangi bir tehlikeye karşılık İngiltere’den askerî malzemeler tedarik edilmiş ve ordunun modernizasyonu hususunda görüşmeler yapılmıştır.³⁰

Türkiye’nin II. Dünya Savaşı öncesinde başlattığı askerî ve siyasi faaliyetler, değişik unsurlar üzerinden yürütülmüştür. Özellikle İngilizlerle oluşturulan siyasi görüşmeler sonucunda mutabık kalınan konular, Türkiye’nin uluslararası alandaki denge anlayışını oluşturmuştur. Bu gelişmeler doğrultusunda 21 Haziran 1939’da Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak’a İngilizlerin Trakya ve İzmir’in savunmasıyla alâkalı istek ve görüşlerini içeren bazı konular sunulmuştur. Buna göre, Çanakkale ve İzmir bölgelerine yapılacak herhangi bir saldırıya karşı alınacak önlemler şu ifadelerle belirtilmiştir:

26 Volkan Payaslı, “Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II Yeni Türkiye: Türkiye Cumhuriyeti”, *İkinci Dünya Savaşı Yılları Türkiye’inde İç Politika*, ed. Neşe Özden-Mehmet Temel-Yasemin Doğaner vd., Ankara 2023, s. 841-844.

27 Volkan Payaslı, “Tek Parti İktidarından Doğmuş Bir Denetim Organı: Müstakil Grup (1939-1946)”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 14/28, (2014), s. 175-197.

28 İmren Aydın-Hikmet Zeki Kapıcı, “II. Dünya Savaşı’na Giriş Sürecinde Türkiye’nin Aldığı İç Politika Tedbirleri (1 Eylül 1939 – 18 Ocak 1940)”, s. 124.

29 Gülay Sarıçoban, “İkinci Dünya Savaşı Döneminde (1939-1945) Türk Dış Politikası”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, XXIV/4, (2020), s. 1756.

30 Halil Özlü, “Arşive Belgelerine Göre İkinci Dünya Savaşı’nda İzmir ve Trakya’nın Savunmasına Yönelik Türk-İngiliz Heyetlerinin Görüşmeleri ve Alınan Önlemler”, s. 234.

Denizden gelebilecek askerî faaliyetlere karşı düşmanı karaya çıkartmamak ve olası bir saldırı anında düşman bombalarını etkisiz hâle getirmek. Düşmanın karaya ayak basması durumunda öncelikle düşman kuvvetlerini denize dökmek veya yeni bir cephe oluşturup ilerlemesini önlemek. Almanya'dan sipariş edilen ağır bataryaların Marmaris mevkiine yerleştirilmesi ve bu bölgenin müdafaasının sağlamlaştırmak. Herhangi bir aksilik oluşması durumunda bataryaların İngiltere'den tedarik edilmesini planlamak. Bu tertibat içerisinde planlamanın yerinde incelenmesi adına İngiliz heyeti, İzmir'deki Dumlupınar Bataryası, Çanakkale'deki 28'lik batarya, Lüleburgaz'daki zırhlı tugay, Anadolu'da Kırıkkale, Kayseri, Eskişehir fabrikaları ve hava alayını gezerek kendilerine bilgi paylaşımı yapılacaktır. Beklenmedik bir anda savaş emri verilirse istenilen malzemelerden verilmeyenlerin hazır bulundurulması ve derhal tedarikinin sağlanması da ilgili heyetten talep edilecektir.³¹

İngiliz heyeti İzmir ve Çanakkale'nin müdafaası için bazı malzemelerin gerekli olduğu konusunda açıklamalarda bulunmuştur. Bu malzemeler arasında mayın, mayın atölyesi, hücum botu, karakol gemisi, denizaltı dinleme istasyonu, şamandıra, gaz gemisi gibi pek çok malzeme bulunmaktadır.³² 26 Haziran 1939'da İngiltere ve Türkiye arasında başka bir görüşme gerçekleşmiştir. Buna göre; İzmir, Çanakkale ve Marmaris'e yapılacak herhangi bir saldırıda, mevcut savunma planları ve talep edilen malzeme listesinin verilmesi hâlinde yapılacak olan müdafa tertibatı bilinmek istenmektedir. Ayrıca İngiliz Genelkurmay Başkanı'nın, İngiliz Deniz Kuvvetleri tarafından kullanılacak limanların savunması konusunda anlaşmaya büyük önem verdiği de belirtilmiştir. Bundan başka, Türk Hava Kuvvetleri'ne yapılacak yardımların ve hazırlanacak saha meydanlarının net bir şekilde belirlenmediği, Trakya ve Batı Anadolu'da hazırlanacak uçak kalkış alanlarının görülmesinin talep edildiği de ifade edilmiştir. Görüşmeler sonunda savunma planlarıyla alakalı hazırlıklar yapılmaya başlamıştır.³³ İngiliz heyeti tarafından talep edilen Trakya ve Batı Anadolu'daki hava meydanlarının ziyaret edilmesine, Türk hükûmeti tarafından izin verilmiştir. Ayrıca hava savunma silahlarının Türkiye'ye verilmesi hâlinde, İngiliz Hava Kuvvetleri'ne tahsis edilen meydanların Türkiye tarafından savunulacağı da kararlaştırılmıştır.³⁴

Herhangi bir savaş ihtimaline karşı Çanakkale, İzmir ve Trakya için müdafa planları yapılmaya başlanmıştır. Bu doğrultuda Sait Halman heyeti tarafından İngiltere'den satın alınan 34,5 ve 38'lik ağır topların Çanakkale Boğazı'na yerleştirilmesine karar verilmiştir. Marmaris'in müdafaası için daha önce Almanya'dan sipariş edilen toplar gelmemiş ve bu bölgenin savunması İngiltere ve Türkiye arasında yapılan görüşmeler sonucunda belirlenmiştir. Trakya ve Çanakkale'nin savunması ile ilgili husus ise yine ortaklaşa alınan bir kararla sağlanmıştır. Yukarıda bahsedildiği üzere İngiliz heyetinin Trakya ve Batı Anadolu'daki hava meydanlarını

31 Millî Savunma Bakanlığı Arşiv ve Askerî Tarih Daire Başkanlığı Arşivi (Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Daire Başkanlığı), (ATASE), İkinci Dünya Harbi (İDH), K.3, G.026, B.21.

32 ATASE, İDH, K.3, G.026, B.26.

33 ATASE, İDH, K.3, G.040, B.3.

34 ATASE, İDH, K.3, G.026, B.27.

ziyaret etmek istemelerine olumlu yanıt verilmişti. Bu hususta bahsi geçen hava meydanlarının bir an evvel düzenlenmesine karar verilmiştir. Bu dönemde yaşanan önemli gelişmelerden biri de İngiltere'nin teklifiyle Türkiye, İngiltere ve Fransa arasında Türk kara ve hava kuvvetlerine doğrudan ya da dolaylı olarak yapılacak yardım ve Doğu Akdeniz'in kontrolünün sağlanması için yapılan görüşmelerdir. Görüşmelerin yürütülmesi Genelkurmay Başkanlığı tarafından uygun görülmüştür.³⁵

Askerî hazırlık ve uluslararası alandaki görüşme trafiği devam ederken Türkiye, 28 Ağustos 1939 tarihinde gerçekleşen Bakanlar Kurulu toplantısında yaklaşan savaş tehlikesine karşı Trakya Bölgesi'nin müdafaasına yönelik birtakım tedbirler almıştır. Buna göre; Trakya ve Batı Anadolu'da bulunan dört kolorduya ait tümenlerin seferberlik ilan edilmeksizin takviye edilmesi, Trakya'daki askerlerin terhislerinin yapılmaması, bölgede bulunan kolordularda kullanılacak taşıt eksikliğinin giderilmesi, oluşabilecek olağanüstü durumlara karşı kısmi veya ilerleyen dönemlerde bölgede yaşanacak savaş ihtimali göz önünde bulundurularak genel seferberlik ilan edilmesi kararlaştırılmıştır. Bu toplantının ardından Trakya ve Ege bölgelerindeki askerî birliklerin sefer mevcuduna çıkarılması adına çalışmalara da başlanmıştır. Ayrıca daha önce bahsedilen Türk-İngiliz-Fransız antlaşması uyarınca Ege ve Akdeniz kıyılarından gelebilecek saldırılara karşı önlemler alınmış ve bu hususta Türkiye'nin desteklenmesi için gerekli yardımların yapılacağı kararlaştırılmıştır.³⁶

Savaşın yaklaşmakta olduğu 1939 yılı boyunca Türk hükûmeti, siyasi ve askerî faaliyetlerin yanı sıra pasif güvenlik önlemleri almayı da ihmal etmemiştir. Bu doğrultuda alınan tedbirler arasında herhangi bir hava saldırısına karşı cami, hamam gibi yerlerin sığınak olarak kullanılması bulunmaktadır. Bunun yanı sıra sokak lambalarının karartılması, binaların kapı ve pencerelerinin ışık geçirmeyecek şekilde tasarlanması, yüksek voltlu ampul kullanımından kaçınılması gibi tedbirler uygulamaya konulmuştur.³⁷ Siyasi ve askerî anlamda yapılan bütün hazırlıkların ortaya çıkardığı tablo şudur: Lozan Anlaşması'ndan sonra Türk dış politikasında oldukça dikkatli hareket edilmiş ve statükoyu korumaya yönelik adımlar atılmıştır. II. Dünya Savaşı öncesinde oluşabilecek bir savaş ihtimaline karşı gerek Trakya'da gerekse Anadolu'nun diğer bölgelerinde önlemler alınmış ve özellikle İngiltere ve Fransa ile yapılan antlaşmalar doğrultusunda Türkiye'nin askerî modernizasyonu üzerine çalışmalar yürütülmüştür. Dünya yeni bir savaşa giderken Türkiye askerî gücünü ve varlığını bölgede hissettirmek, her an savaşa hazır bir ordu bulundurmak amacıyla 15-21 Ağustos 1939 tarihleri arasında Trakya bölgesinde askerî bir tatbikat düzenlemiştir. Bu tatbikat içerisinde yapılan manevralarla Türk ordusunun olası bir muharebeye girme stratejisi üzerinde çalışmalar yapılmıştır.

35 ATASE, İDH., K.3, G.013, B.3.

36 Halil Özlü, "Arşive Belgelerine Göre İkinci Dünya Savaşı'nda İzmir ve Trakya'nın Savunmasına Yönelik Türk-İngiliz Heyetlerinin Görüşmeleri ve Alınan Önlemler", s. 245.

37 Umut Karabulut, "Davetsiz Misafiri Beklerken İkinci Dünya Savaşı Türkiye'sinde Pasif Güvenlik Önlemleri (1939-1940)", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, XIV/28, (2014), s. 202.

Manevra Nedir?

Kelime anlamı olarak bir aletin işleyişini düzenleme ve yönetme anlamına gelen manevra, askerî terminolojide taktiksel alıştırma yaparak gemi, uçak veya herhangi bir silahlı vasıta üzerinde istenilen hareketleri elde etmek amacıyla ortaya konan işlemlerdir.³⁸ Muharebe durumunu gerçeğe yakın bir şekilde canlandırmayı amaçlayan taktik tatbikatların içinde önemli bir yeri olan ve geniş çaplı birliklerin katılımıyla gerçekleştirilen manevra organizasyonları, orduların disipline edilmesi açısından kıymet arz etmektedir. İki farklı birliğin bir kısmı veya bütünüünün tam donanımlı bir şekilde katıldığı, askerî harekâtın yönetimini içeren taktik bir tatbikat olarak öne çıkmaktadır. Manevraların amacı, muharebe kabiliyeti ve deneyim kazanmak, plan yapma becerisini geliştirerek denemesini yapmak ve farklı kuvvetler arasında iş birliğini geliştirmektir.³⁹ Tatbikat seyrinde manevra alanı, geniş bir tertibata dayanmaktadır. Bu anlayışın esası operasyonel tecrübeyi iyileştirmek, ilgili eğitimleri ileri seviyelere yükseltmek ve meydana gelebilecek herhangi bir savaşa karşı askerî personelin azmini yükseltmektir. Muharebe esnasında yapılan stratejik planlar, savaşın hangi yönde gelişeceğini belirleyen en önemli argümanlardan biridir. Dolayısıyla bir muharebe öncesinde yapılan planların sahada fiilen uygulanması ve çıkabilecek aksaklıklara karşı muharebe komutanlarının ani kararlar almasında bir tür yetenek ve deneyim kazanmaları, hazırlık safhasında icra edilen manevralarla mümkün olmaktadır. Ayrıca hava, deniz ve kara kuvvetlerinin ortak çalışma esnasında birbirleriyle olan uyum ve iş birliğinin geliştirilmesi de bu tatbikat seyrinde test edilmektedir. Askerî kabiliyet yönünden gerekli fırsatı sağlayan manevra organizasyonları psikolojik bir üstünlük aracı olarak da değerlendirilebilir. Zira olası bir savaş öncesi yapılan güçlü tatbikat süreçleri ve bu süreçte ortaya konan gövde gösterileri karşı unsurları yıpratıcı bir özellik ortaya çıkarabilmektedir. En nihayetinde tarafların birbirlerini test etme aracı olarak da görülebilen bu durum, harp öncesi değerlendirilen önemli bir unsur olarak dikkat çekmektedir.⁴⁰

Askerî tarih alanında yapılan çalışmalardan anlaşılan, muharebe öncesi yapılan hazırlıklarda manevra kabiliyetinin önemli bir araç olduğudur. Zira ordu içindeki bütün birimlerin hareket düzeni ve harekâta uyumunun testi bu süreçte izlenmektedir. Türk askerî tarihine bakıldığında bu durum geçmişten günümüze çok özel bir şekilde yürütülmüştür. Konar göçer bir topluluk olan Türkler, hayatı bir askerî disiplin içerisinde yaşamış ve her an savaşa hazır bir tecrübeye sahip olmuştur. Bu minvalde Türkistan coğrafyasında hüküm süren Türk devletlerinden itibaren askerliğe ve orduya verilen ehemmiyet, Selçuklu ve Osmanlı devletleri zamanında geliştirilerek istikrarlı bir şekilde devam ettirilmiştir. Askerî güç, barış zamanında caydırıcı bir kuvvet, savaş zamanında ise her an hazır bir ordu anlamına gelmektedir. Bu nedenle Türk devletleri ordularını

38 Ercan Kostak, *Mustafa Kemal Atatürk'ün Cumhurbaşkanı olarak Katıldığı Askerî Manevralar*, s. 8.

39 Ercan Kostak, *agt.*, s. 8-9.

40 Ali İhsan Kurtulan, *Cumhuriyet 'in İlk Yıllarında Mustafa Kemal (Atatürk)'in Katıldığı Harp Oyunları ve Askerî Manevralar*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Aydın 2010, s. 109-110; Yunus Karaağaç, "Sinir Savaşının Aktörleri: Psikolojik Harp, Psikolojik Harekât ve Propaganda", *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, VI/2, (2018), s. 81-82.

harbe hazır bulundurmak, askerî konumlarını ölçmek ve gerekli tedbirleri almak amacıyla bu tür manevralar düzenlemişlerdir.⁴¹

Atatürk Döneminde İcra Edilen Manevralar

Türkiye Cumhuriyeti Devleti ordusunun her türlü savaş senaryosuna hazırlıklı olabilmesi, gelişen ve değişen dünya düzeninde askerî modernizasyonu istikrarlı bir şekilde takip edebilmesi amacıyla 1935 yılına kadar pek çok askerî manevra düzenlemiştir. Bu doğrultuda Cumhuriyet'in ilanından sonraki süreçte Ege Manevraları, Ankara, Bursa, Gaziantep ve Doğu manevraları gibi farklı bölgeler ve şehirlerde manevralar gerçekleştirilmiştir. Fakat bu tarihe kadar Trakya bölgesinde herhangi bir askerî tatbikat icra edilmesi fikrinden uzak durulmuştur. Bunun sebebi Türkiye'nin 1934 yılında Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya'nın içinde bulunduğu Balkan Antantı'nı imzalamasıdır. Böylece bölgede tehdit olarak görülebilecek her türlü faaliyetten uzak durulmuştur.⁴²

1934 yılında Yugoslavya Kralına düzenlenen suikastın bölgede bir güvensizlik ortamı oluşturması ihtimaline karşı askerî manevra yapılması fikri gündeme gelmiştir. Başbakan İsmet İnönü, Erkân-ı Harbiye Reisi Fevzi Çakmak'a; gerçekleştirilen bu suikastın Balkanlardaki barış ortamını tehlikeye atması ve Yugoslavya'nın Balkan Antantı'ndan çekilmesi durumunda iş birliği aleyhtarlığının gündeme gelmesi ihtimallerini içeren bir telgraf göndermiştir. 10 Ekim 1934 tarihli telgrafta, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin, Balkan Antantı'nın varlığını korumakta kararlı olduğunu göstermek amacıyla Trakya'da bir manevra düzenlemesinin elzem olduğu ifade edilmiştir. Bu telgrafa cevaben Fevzi Çakmak, Trakya bölgesinde askerî manevra icrasının uygun olduğunu belirtmiştir.⁴³ İsmet İnönü'nün 13 Ekim 1934'te Mareşal Fevzi Çakmak'a gönderdiği bir başka telgrafta ise söz konusu manevranın 5-10 milyon lira civarında büyük masraflara neden olacağı ve bu meselenin ileri bir tarihe ertelenmesi ifade edilmiştir. Ayrıca dönemin Hariciye Vekili Tevfik Rüştü Aras'ın Belgrat'a seyahat edeceğinden bahsedilmiştir. Bu seyahat sırasında Balkanlardaki vaziyetin tekrar gözden geçirileceği ve Trakya bölgesindeki askerî hazırlıkların elde edilen bulgulara göre yeniden şekilleneceği belirtilmiştir. Fakat İsmet İnönü Trakya bölgesine asker kaydırarak bölgenin güçlendirilmesi gerektiğini de vurgulamıştır.⁴⁴ 1935 yılına gelindiğinde, Balkanlardaki gerilimin azalması ve sükûnetin sağlanması üzerine Trakya bölgesindeki asker sayısının azaltılması düşüncesi gündeme gelmiştir. Fakat bölgedeki asker sayısı azaltılmadan önce bir manevra yapılması, böylece bölgede bulunan farklı rütbelerdeki askerlerin araziye tanınmaları ve uyum sağlamaları, ayrıca ordu envanterinde bulunan zırhlı araçlar hakkında bilgi ve tecrübe sahibi olmaları amaçlanmıştır. Bu bağlamda Trakya manevraları

41 Fatih Özkurt, *Mustafa Kemal (Atatürk) Döneminde İcra Edilen Askerî Manevra ve Tatbikatlar (1909-1938)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bilim Dalı, Konya 2013, s. 20-22.

42 Fatih Özkurt, *agt.*, s. 197-198.

43 Fatih Özkurt, *agt.*, s. 197-198.

44 BCA, Fon Kodu: 030-10-00-00 / Yer No: 53-348-13.

19-23 Ağustos 1935 tarihleri arasında icra edilmiştir. Yapılan manevranın Bulgaristan üzerindeki etkilerinin öğrenilmesi amacıyla istihbarî faaliyetler de yürütülmüştür. Elde edilen bilgiler ışığında Bulgaristan'ın Trakya bölgesinde gerçekleştirilen askerî tatbikattan tedirgin olduğu ve bazı bölgelere asker sevkîyatında bulunduğu anlaşılmıştır. Bu bağlamda, tarihsel süreçte bölgede meydana gelen savaşlar, barış dönemlerinde bile devletlerin herhangi bir savaş ihtimaline karşı savunma refleksiyle hareket ettiklerini göstermesi açısından dikkat çekicidir.⁴⁵

1935'te yapılan bu başarılı manevranın ardından 1936 yılında aynı bölgede ikinci bir manevra daha yapılmıştır. Bununla birlikte, 1936'daki manevranın sadece askerî amaçlarla yapılmadığı belirtilmelidir. Nitekim manevra ve tatbikatların amacı, başta herhangi bir savaş ihtimaline karşı hazır bir ordu bulundurmaktır olsa da genel bir hazırlık amaçlı gerçekleştirildiği de bilinmektedir. 1930'dan II. Dünya Savaşı yıllarına kadar geçen süreçte Türkiye Cumhuriyeti, uluslararası arenada oldukça etkili adımlar atmıştır. Bu adımlardan biri de 1936 yılında imzalanan Montrö Boğazlar Sözleşmesi'dir. Yapılan anlaşma sonucunda Boğazlar'da Türkiye'nin tam kontrolü sağlanmıştır.⁴⁶ Kazanılan bu başarıdan rahatsızlık duyulması ve oluşabilecek herhangi bir tehlikeye karşı askerî tatbikat düzenlenmesi fikri gündeme gelmiştir.⁴⁷ Ayrıca 1934 yılında imzalanan Balkan Antantı'na henüz katılmamış olan Bulgaristan'a, Türkiye ile müttefik olması durumunda bölgede sağlanacak güven ortamına katkıda bulunacağının önemi gösterilmek istenmiştir. 1936 yılında Trakya bölgesinde ikinci bir askerî manevra daha düzenlenmesinin arkasında bu siyasi hedefler de bulunmaktadır.⁴⁸

Askerî harekât Kırklareli-Babaeski ve Lüleburgaz hattında gerçekleşmiştir. Dört gün boyunca devam edecek olan tatbikatların sonunda resmigeçit töreni düzenlenmesi program dâhilindedir. Manevrayı takip edenler arasında Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak, Başbakan İsmet İnönü, Orgeneral Fahrettin Altay, Millî Müdafaa Vekili General Kazım Özalp, Ali Sait Akbaytugan, Asım Gündüz, Ali Fuat Erden, İzzettin Çalışlar ve Kazım Orbay Paşalar bulunmaktadır.⁴⁹ Askerî hazırlıkların tamamlanmasının ardından büyük manevralar 7 Ağustos gece saat 00.00'da başlamıştır. Harekâta tayyareler, zırhlı araçlar ve yüzlerce tank yer almıştır. Tayyare filoları gece boyunca keşif uçuşlarında bulunmuş ve tatbikatın sabaha kadar sürmesi planlanmıştır.⁵⁰ 8 Ağustos Çarşamba günü sabah saatlerinde harekât başlamış ve mavi takım kırmızı takımın müdafaasına rağmen Babaeski'yi ele geçirmiştir. Bu duruma karşılık kırmızı takım taarruz için hazırlanmış; fakat Babaeski geri alınamamıştır. 10 Ağustos Cuma günü gerçekleşen harekâta kırmızı kuvvetler mavi takımı geri çekilmeye mecbur bırakmıştır. Yaşanan muharebelerde kırmızı takım, Hasköy-Havsâ hattına çekilen mavi takıma karşı başarılı

45 Fatih Özkurt, *Mustafa Kemal (Atatürk) Döneminde İcra Edilen Askerî Manevra ve Tatbikatlar (1909-1938)*, s. 200-207.

46 Baskın Oran, *Türk Dış Politikası I*, İletişim yayınları, İstanbul 2020, s. 374; Gencer Özcan, "Savaşarası Dönemde Türkiye Trakya'sının Askerî Sınır Bölgesine Dönüşümü", *Türk Savaş Çalışmaları Dergisi*, III/2, (2022), s. 165.

47 "Çelik Ordumuz Manevralara Başladı", *Kurun*, 8 Ağustos 1936, s. 1.

48 Fatih Özkurt, *Mustafa Kemal (Atatürk) Döneminde İcra Edilen Askerî Manevra ve Tatbikatlar (1909-1938)*, s. 214.

49 "Trakya Manevraları", *Cumhuriyet*, 7 Ağustos 1936, s. 1.

50 "Çelik Ordumuz Manevralara Başladı", *Kurun*, 8 Ağustos 1936, s. 1.

taarruzlarda bulunmuş ve Meriç Nehri'ne kadar çekilmelerini sağlamıştır. Manevrada kesin sonuç akşam saat 18.00'da alınmış ve kırmızı takımın muvaffakiyetiyle son bulmuştur.⁵¹ Başarılı bir şekilde icra edilen askerî tatbikata Mustafa Kemal Atatürk bizzat katılmamış; fakat duygu ve düşüncelerini Orgeneral Fahrettin Altay'a gönderdiği telgrafta şu şekilde ifade etmiştir:⁵² "Manevraların cereyanını bana gayet muntazam bir tarzda bildirmek suretiyle aynı hayatı şevkle temin buyurdunuz. Sizin ve bütün kahraman ordumuzun sevgi ile gözlerinden öperim. Yarın yorulmak bilmemiş ve bilmeyecek olan şanlı ordumuzun geçit resmini gözlerimin önünden canlandırarak mesut olacağım." Manevraların ardından 12 Ağustos Pazar günü resmigeçit töreni yapılması kararlaştırılmıştır. Sabah saat 09.00'da bölge halkının yoğun katılımıyla gerçekleştirilen törene Mareşal Fevzi Çakmak ve beraberinde bulunan kumandanlar iştirak etmişlerdir.⁵³

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, 1935 ve 1936 yıllarında Trakya bölgesinde gerçekleştirdiği başarılı manevraların ardından 1937 yılı ağustos ayında hem bölge barışının istikrarlı bir şekilde devam etmesi hem de Türk ordusunun muhtemel savaş senaryolarına hazırlıklı olması için yeni bir manevranın yapılmasına karar vermiştir.⁵⁴ 17-20 Ağustos 1937 tarihleri arasında Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ün katılımıyla icra edilecek manevraya Genelkurmay Başkanı General Fevzi Çakmak, Orgeneral Fahrettin Altay, Korgeneral Salih Omurtak, Amiral Şükrü Okan, mebuslar heyeti ve Dr. Fatma Memik katılmıştır. Ayrıca yabancı devletlerin askerî heyetleri ve ataşemiliterleri de davet edilmiştir. Burada dikkat çeken husus, manevralara katılan yabancı devletler arasında Balkan Antantı ve Sadabat Paktı'na üye devletlerin askerî heyetlerinin bulunmasıdır.⁵⁵

Askerî harekâtın gerçekleştirileceği alanın kuzeyinde Saray-Kadıköy, güneyinde Çerkezköy-Çorlu-Büyük Karıştıran, doğusunda Çerkezköy-Küçük Manika-Saray, batısında ise Karıştıran-Kadıköy bulunmaktadır. Manevraya katılacak ordular hazırlıklarını tamamladıktan sonra 15 Ağustos Pazar günü kendilerine ayrılan harekât sahasında yerlerini almışlardır. 17 Ağustos Salı günü Mustafa Kemal Atatürk, büyük manevraları sahada takip ve teftiş etmek amacıyla Çerkezköy'e gelmiş, akabinde Mareşal Fevzi Çakmak ve Trakya Ordu Manevrası Hareket Komutanı Orgeneral Fahrettin Altay ile istişarede bulunarak genel durum hakkında yapılan açıklamaları dinlemiştir.⁵⁶ Bölgede kırmızı ve mavi olmak üzere iki ordu bulunmaktadır. Bu ordulardan kırmızı ordu dost, mavi ordu ise düşman unsurlarını ifade etmektedir. Büyük Trakya Manevrası 17 Ağustos sabahı kırmızı ordu ile mavi ordunun Manika Köyü'nün güney hattında karşılaşmaları ile başlamıştır. Çatışmalar ilk olarak karşılıklı taarruzlar şeklinde gerçekleşmiştir. Karşılıklı cereyan eden bu taarruz faaliyeti aynı gün öğleden sonra da devam etmiştir. Ayrıca kırmızı ve mavi ordulara mensup tayyareler istihbari bilgiler elde etmek amacıyla uçuş

51 "Trakya Manevraları Bugün Sona Erdi", *Cumhuriyet*, 11 Ağustos 1936, s. 1-7.

52 "Trakya'daki Askerî Manevralardan Sonra", *Ulus*, 14 Ağustos 1936, s. 1.

53 "Büyük Geçit Resmi Nasıl Oldu", *Cumhuriyet*, 13 Ağustos 1936, s. 1-8.

54 Fatih Özkurt, *Mustafa Kemal (Atatürk) Döneminde İcra Edilen Askerî Manevra ve Tatbikatlar (1909-1938)*, s. 229.

55 Ali İhsan Kurtulan, *Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Mustafa Kemal (Atatürk)'in Katıldığı Harp Oyunları ve Askerî Manevralar*, s. 177.

56 Ercan Kostak, *Mustafa Kemal Atatürk'ün Cumhurbaşkanı olarak Katıldığı Askerî Manevralar*, s. 173-178.

faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Devam eden süreçte 18 Ağustos Çarşamba günü kırmızı ordunun taarruzu dolayısıyla mavi ordu Manika Köyü'nün güneydoğusuna kadar çekilmek zorunda kalmıştır.⁵⁷

19 Ağustos Perşembe günü Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk beraberinde Başbakan İsmet İnönü, Milli Müdafaa Vekili Kazım Özalp, Hariciye Vekili Dr. Rüştü Aras, Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya, Nafia Vekili Ali Çetinkaya, Adliye Vekili Şükrü Saraçoğlu, İnhisarlar Vekili Rana Tarhan, Londra Büyükelçisi Fethi Okyar ve diğer elçiler eşliğinde manevra sahasına gelmiştir. Aynı gün kırmızı ordu, mavi ordunun ileri mevzilerine tank taburlarıyla birlikte taarruza geçmiştir. Asıl taarruz planı, kırmızı ordunun gece boyunca yaptığı keşif harekâtından sonra planlanmıştır. Bu keşif harekâtına Sabiha Gökçen havadan destek sağlamış ve elde ettiği bilgileri kırmızı ordu komutanı ile paylaşmıştır.⁵⁸ 20 Ağustos Cuma günü Balkan ve Sadabat Paktı'na üye devletlerin askerî heyetleri manevraları yakından takip etmek amacıyla bölgeye gelmişlerdir. Ayrıca Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk, Başbakan İsmet İnönü, bütün vekil heyeti, Mareşal Fevzi Çakmak, Orgeneral Fahrettin Altay, büyükelçiler ve Profesör Afet İnan da manevra sahasında bulunmuşlardır. Askerî hareketin son gününde şiddetli çatışmalar devam etmiştir. Kırmızı ordu, Saray'ın doğusundan taarruza geçmiş ve mavi ordunun sağ kanadını yıpratmak amacıyla saldırılarda bulunmuştur. Mavi ordu buna karşılık olarak Saray'ın güneyinden taarruza geçmiştir. Kırmızı ordu ise aldığı destek kuvvet sayesinde taarruzu durdurmayı başarmıştır. Mavi ordu Saray'ın batısında topçu takviyeli alayıyla tekrar taarruza geçeceği esnada manevranın bitiş saati gelmiş ve Orgeneral Fahrettin Altay'ın emri üzerine manevra son bulmuştur. Akabinde birlikler ordugâhlarına doğru harekete geçmişlerdir.⁵⁹ Manevranın son bulmasının ardından 22 Ağustos Pazar günü saat 15.00'de Sülüklü Ova mevkiinde resmigeçit töreni gerçekleştirilmiştir. Törene Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak, Manevra Komutanı Orgeneral Fahrettin Altay, Genelkurmay İkinci Başkanı Asım Gündüz, Orgeneral Ali Said, Başhakem Salih Omurtak ve yabancı devletlerin askerî heyetleri katılmışlardır. Halkın yoğun alakasına mazhar olan resmigeçit töreni ile Büyük Trakya Manevrası son bulmuştur.⁶⁰

1939 Trakya Manevraları

Manevralar, orduların savaş kabiliyetini geliştirmek, olası bir saldırı durumunda askerî birliklerin koordinasyonunu sağlamak ve lojistik unsurlar arasındaki iletişim becerilerini geliştirmek amacıyla icra edilen askerî tatbikatlardır. Bir tür savaş simülasyonu olarak gerçekleştirilen tatbikatlara, muhtemel savaş senaryolarında askerî unsurların operasyonel esnekliği ve hazırlık durumu hem teorik hem de pratik anlamda kritik bir araç olarak

57 Fatih Özkurt, *Mustafa Kemal (Atatürk) Döneminde İcra Edilen Askerî Manevra ve Tatbikatlara (1909-1938)*, s. 231-232.

58 Fatih Özkurt, *agt.*, s. 235-236.

59 Fatih Özkurt, *agt.*, s. 237-238.

60 Ercan Kostak, *Mustafa Kemal Atatürk'ün Cumhurbaşkanı Olarak Katıldığı Askerî Manevralar*, s. 192.

kullanılmıştır.⁶¹ II. Dünya Savaşı'na giden süreçte Almanya ve İtalya'nın yayılmacı politikaları uluslararası arenadaki gerilimi artırmış ve Türkiye'nin ulusal güvenlik stratejilerini yeniden gözden geçirmesine sebep olmuştur.⁶² Türkiye, dünya siyasetinde yaşanan gelişmeler doğrultusunda bir yandan ordunun eğitim ve hazırlık seviyesini değerlendirmek bir yandan da Balkanlardaki stratejik konumunu güçlendirmek amacıyla 1939 yılında Trakya bölgesinde askerî bir manevra düzenlemiştir.

Uluslararası konjonktürün beraberinde getirdiği bu durum yalnızca Türkiye'yi değil, Avrupa ve Balkan ülkelerini de benzer şekilde kapsamlı askerî tatbikatlar düzenlemeye itmiştir. Bu amaç doğrultusunda başta İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya ve Polonya gibi Avrupa ülkelerinin yanı sıra Yunanistan, Bulgaristan, Romanya ve Yugoslavya gibi Balkan devletleri de gerçekleşmesi muhtemel savaşa karşı manevralar düzenlemişlerdir. Aynı dönemde gerçekleşen bu manevralar, bahsedilen devletlerin birbirlerine karşı gözdağı vermek, askerî anlamda kendi yeterliliklerini ölçmek ve her an savaşa hazır bir ordu bulundurmak amacıyla gerçekleştirilmiştir.⁶³

Araştırmanın içeriğini teşkil eden Trakya manevraları Edirne ve Kırklareli arası Hasköy-Şimal mevkiinde 15-21 Ağustos 1939 tarihlerinde altı gün boyunca devam etmiştir. Manevranın ardından 25 Ağustos Cuma günü resmigeçit töreni düzenlenmiştir. I. Ordu Komutanı Orgeneral Fahrettin Altay komutasında gerçekleştirilecek olan Trakya manevrasını Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak, I. Ordunun tüm yüksek askerî yetkilileri, vekiller heyeti, emekli generaller ve ordu mensupları yakından takip etmişlerdir. Ayrıca yabancı devletlerin ataşemiliterleri ve basın mensupları da davet edilmiştir. Manevra sahasındaki hazırlıklar tamamlandıktan sonra 9 Ağustos 1939 Çarşamba günü ordu kuvvetleri kendileri için ayrılan bölgeye ulaşmışlardır. Askeri personelin ulaşımı karayolu, tren ve vapurlarla gerçekleştirilmiştir.⁶⁴ 10 Ağustos Perşembe günü manevra komutanı Orgeneral Fahrettin Altay, Genelkurmay İkinci Reisi Orgeneral Asım Gündüz ve Birinci Ordu Kurmay Reisi General Zeki Erokayın'ın düzenlediği toplantıda, icra edilecek manevranın amaçları ve senaryosu belirtilmiştir. Bölgede şimal, garp ve kırmızı olmak üzere üç farklı ordu bulunmaktadır. Bu manevranın senaryosu, müttefik olan şimal ve garp ordularının taarruzuna karşı kırmızı ordunun harekâtı şeklinde gerçekleştirilmiştir. Ayrıca düzenlenecek askerî tatbikatın, ordunun talim ve terbiyesini geliştireceği amacını taşıdığı belirtilmiştir.⁶⁵

Trakya manevralarına ait hazırlıklar tamamlandıktan sonra tatbikatları yakından takip etmek amacıyla 15 Ağustos Salı günü Genelkurmay Başkanı Orgeneral Fevzi Çakmak, Orgeneral

61 M. Sadi Bilgiç, Salih Akyürek, F. Serap Koydemir, "Türkiye'de Askerlik Sistemi Nasıl Olmalıdır", *Bilge Strateji*, VII/13, (2015), s. 98.

62 Mustafa Yahya Metintaş, "İkinci Dünya Savaşı Başlarken Türkiye'nin Dış Politikası", *Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yakın Tarih Dergisi*, 4, (2020), s. 57-59.

63 "Polonya Manevraya Başladı", *Son Telgraf*, 31 Temmuz 1939, s. 1-6; "İtalya-Fransa Sınırında Manevra Başladı", *Ulus*, 3 Ağustos 1939, s. 1-6; "Rumen, Yunan, Yugoslav Orduları da Manevraya Başlıyorlar", *Son Telgraf*, 4 Ağustos 1939, s. 1; "İngiliz Büyük Manevraları Başladı", *Vakit*, 9 Ağustos 1939, s. 1.

64 "Büyük Manevra", *Cumhuriyet*, 9 Ağustos 1939, s. 1.

65 "Trakya Manevrası Ayın On Beşinde Başlıyor", *Akşam*, 11 Ağustos 1939, s. 1-8.

Asım Gündüz, İstanbul Komutanı Korgeneral Halis Bıyıktaç ve Korgeneral Salih Onurtak bölgeye intikal etmişlerdir. *Ulus* gazetesinin aktardığına göre; “Orgeneral Fevzi Çakmak, Havza bölgesinde Kazım Dirik ve Vali Ferit Bey tarafından karşılanmış, bölge halkının yoğun ilgisine mazhar olmuştur. Bunun yanı sıra ertesi gün Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’nün geleceği haberi vatandaşlarda büyük bir heyecan uyandırmış ve şehrin her tarafı büyük bir ehemmiyetle süslenmiştir.”⁶⁶

15 Ağustos Salı günü sabah saatlerinde başlamasına rağmen icra edilecek tatbikat sürecindeki hazırlık nedeniyle birinci gün herhangi bir askerî harekât olmamış ve manevra organizasyonu ikinci güne kaydırılmıştır. Ancak aynı gün Orgeneral Fevzi Çakmak, bölgede hazır bulunan kırmızı ve mavi orduları teftiş etmiştir.⁶⁷ 16 Ağustos Çarşamba sabahı ise Mareşal Fevzi Çakmak ve kumanda heyetinin askerî harekâtın gerçekleşeceği sahaya teşrif etmesiyle birlikte manevra organizasyonu başlamıştır. Kırklareli bölgesinde geç saate kadar şiddetli çatışmalar devam etmiş ve aynı zamanda Edirne’nin kuzey-doğusunda da çatışmalar sürmüştür. Ayrıca harekâta hava kuvvetleri de keşif uçuşları yaparak iştirak etmiştir. 16 Ağustos Çarşamba günü Cumhurbaşkanı İsmet İnönü manevra bölgesine gitmek için İstanbul’dan yola çıkmıştır. Millî Şef, aynı gün saat 10.45’te Lüleburgaz’a gelmiş ve burada manevra kumandanlarından bazıları ve kaymakam tarafından karşılanmıştır. İsmet İnönü’nün geçtiği yollara halk tarafından “Hoş geldin Millî Şef” yazıları asılmış ve çok büyük bir ilgiye mazhar olmuştur. Buradan hareket eden İsmet İnönü 11.45’te Babaeski’ye gelmiş ve öğle yemeğini burada Başbakan Refik Saydam’la beraber yemiştir.⁶⁸ Millî Şef saat 13.00’de manevra bölgesine gitmek için tekrar yola çıkmış ve Hasköy, Arpaç bölgesinde süreci harita üzerinden tetkik etmiştir. Daha sonra Süloğlu Köyü’ne gitmiş ve burada Orgeneral Fevzi Çakmak ve manevra idaresindeki diğer yüksek kumanda heyeti ile bir toplantı gerçekleştirmiştir. Toplantıda Orgeneral Fahrettin Altay, manevranın gidişatı hakkında harita üzerinden bilgilendirme yapmıştır.⁶⁹

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, 17 Ağustos Perşembe günü saat 08.40’ta tekrar manevra sahasına gitmiş ve harekâtı yakından teftiş etmiştir. 18 Ağustos Cuma günü Başbakan Refik Saydam, Nafia Vekili Ali Fuat Cebesoy, Milli Müdafaa Vekili General Naci Tınaz ile birlikte tekrar manevra sahasına iştirak eden İsmet İnönü geç saate kadar harekâtı takip etmiştir. Gece istirahatini Kırklareli’nde geçiren İnönü, 19 Ağustos Cumartesi günü sabah saat 10.00’da tekrar manevra sahasına hareket etmiştir. Millî Şef bölgede tatbikat yapan Kırmızı ve Mavi orduların bulunduğu hatların en ilerisine kadar gitmiş ve bölgeyi teftiş etmiştir. Ertesi gün yapılacak büyük tatbikat sebebiyle harekât tatil edilmiş ve ordular istirahate çekilmiştir.⁷⁰ Manevraların bitiminden sonra gerçekleştirilecek resmigeçit töreni için vatandaşlar ve basın mensuplarının yanı sıra yabancı ülkelerin askerî heyetleri de davet edilmiştir. 19 Ağustos Pazar günü Mısır

66 “Manevra Bugün Başlıyor”, *Ulus*, 15 Ağustos 1939, s. 1.

67 “Büyük Manevra”, *Cumhuriyet*, 11 Ağustos 1939, s. 1-8.

68 “İnönü Manevralarda”, *Cumhuriyet*, 17 Ağustos 1939, s. 1-7.

69 “İnönü Manevralarda”, *Cumhuriyet*, 17 Ağustos 1939, s. 1-7.

70 “Millî Şefimizin Tetkikleri”, *Cumhuriyet*, 20 Ağustos 1939, s. 1-9.

Askerî Heyeti Trakya manevralarına iştirak etmek üzere İstanbul'a gelmiştir. Tümgeneral Hüsnü Ezzeydi Paşa komutasında gelen Mısır Askerî Heyeti Galata rıhtımında törenle karşılanmıştır.⁷¹ Akabinde 20 Ağustos gecesi resmigeçit törenlerine katılmak amacıyla Edirne'ye gitmişlerdir.⁷²

20 Ağustos Pazar günü manevra sahasında büyük çatışmalar olmamış, ordular ertesi gün yapılacak son ve büyük taarruz için hazırlıklarını sürdürmüşlerdir. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü öğleden sonra bölgeye giderek manevraları teftiş etmiştir. Aynı zamanda Orgeneral Fevzi Çakmak, Manevra Komutanı Orgeneral Fahrettin Altay ve baş hakem Korgeneral Salih Omurtağ da bölgeye giderek detaylı tetkiklerde bulunmuşlardır. Millî Şef manevra sahasından ayrıldıktan sonra Edirne'ye gitmiştir. Burada Edirne Valisi, Belediye Başkanı, Müfettişi Umumilik Baş Müşaviri ve halkın yoğun katılımıyla karşılanmıştır. *Cumhuriyet* gazetesi bu geziyi anlatırken; Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Edirne'ye geleceği haberi üzerine şehirde büyük bir kalabalık toplandığını ve hazırlıklar yapıldığını belirtmiştir. Ayrıca Millî Şef'in Edirne'de alkışlar ve halkın yoğun teveccühü ile karşılandığını, burada şehrin imar planı, içme suyu problemleri ve İstanbul-Edirne arası karayolu yapımı gibi hususlarla ilgilendikten sonra istirahat için kendisine hazırlanan belediye binasına geçtiğini dile getirmiştir.⁷³

21 Ağustos Pazartesi günü, altı gün boyunca devam eden manevranın son günüdür. İcra edilecek harekâtı Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Başbakan Refik Saydam, Orgeneral Fevzi Çakmak, Millî Müdafaa Vekili Naci Tınaz, Nafia Vekili Ali Fuat Cebesoy, Manevra Komutanı Orgeneral Fahrettin Altay, Kazım Dirik, emekli generaller, yabancı ataşemiliterler ve Mısır Askerî Heyeti yakından takip etmişlerdir. Öğleden sonra başlayan harekât Edirne-Kırklareli hattında gerçekleşen bir meydan muharebesi şeklinde vuku bulmuştur. Mavi orduya mensup bir kuzey (şimâl) birliği Edirne'yi ele geçirmek amacıyla Kırklareli-Edirne hattında taarruz halindedir. Buna karşılık Kırmızı orduya mensup bir güney birliği ise karşı taarruz hareketi ile Mavi orduyu geri çekilmeye mecbur etmiştir. Kırmızı orduyla müttefik olan Sarı ordu ise Edirne bölgesini geçerek Mavi ordu üzerine taarruz etmiştir. Oldukça çetin geçen mücadele Kırmızı ordunun muvaffakiyetiyle sona ermiştir. Kırmızı ordunun galibiyetinden sonra Manevra Komutanı Orgeneral Fahrettin Altay'ın yanına gelen Mareşal Fevzi Çakmak kendilerini tebrik etmiştir.⁷⁴ Ayrıca manevralar esnasında alınan tedbirlerle askerlerin sağlık durumlarında herhangi bir olumsuzluk olmamış, hiçbir bulaşıcı hastalığa rastlanmamıştır.⁷⁵

Dönemin basın yayın organları 21 Ağustos Salı günkü manevraların Türk ordusunun gösterdiği üstün başarı ve azimle son bulduğunu aktarmışlardır. Manevraların sonunda Cumhurbaşkanı

71 "Mısır Askerî Heyeti Geldi", *Tan*, 20 Ağustos 1939, s. 1.

72 "Mısır Askerî Heyeti Dün Edirne'ye Gitti", *İkdam (Sabah Postası)*, 21 Ağustos 1939, s. 1-7.

73 "Manevralar Bugün Bitiyor", *Cumhuriyet*, 21 Ağustos 1939, s. 1-8.

74 Buna mukabil, *Cumhuriyet*'in haberine göre icra edilen harekatta motorlu birlikler, büyük sahra ve dağ topları, dafi tayyare topları, tanklar gibi ağır silahlar kullanılmıştır. Ayrıca manevrada kullanılacak malzemelerle ilgili Almanya Zündep Fabrikası'ndan 10.500 liraya 14 adet motosiklet, Tatra Fabrikası'ndan 70 bin liraya 5 adet tank ve 6 bin liraya 2 adet cer traktörü satın alınmıştır. Bk. *Cumhuriyet*, 15 Ağustos 1939, s. 1; BCA, Fon Kodu: 30-18-1-2 / Yer No: 88-76-10.

75 "Trakya Manevraları Bitti", *Haber Akşam Postası*, 22 Ağustos 1939, s. 1-5.

İsmet İnönü, Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak’a tebriklerini ileten bir mesaj göndermiştir. İsmet İnönü bu telgrafta şunları ifade etmiştir:

Altı günden beri devam eden büyük manevraları arazi üzerinde ve kıtaat içinde yakından takip ettim. Ordu manevranın tabiatinden bulunan zorlukların hiç azaltılmamış olan şartları içinde kumandanlar, uygun ve isabetli tedbirleriyle ve kıt’alar anlayışlı inzibatlı ve yorulmaz faaliyetleriyle temayüz etmişlerdir. Talim ve terbiyesinin en feyizli devri ve mühim askerî meselelerin tetkik sahası olarak 1939 manevrası hakiki bir muvaffakiyetle hitam bulmuştur. Yüksek ve sevk ve idarenizin bu mes’ut neticesi için sizi ve mümtaz vazife hissinden ve kıymetinden dolayı Cumhuriyet ordusunu hararetle tebrik ederim. Milletimiz emniyet ve itilasını mesnedi olan büyük ordunun kumandanlarına, subay ve erlerine itimat ve iftihar duygularıyla sarsılmaz bir surette bağlıdır.⁷⁶

Trakya Manevralarının son bulmasının ardından 25 Ağustos Cuma günü büyük bir resmigeçit töreni düzenlenmiştir. Numune Çiftliği sahasında gerçekleşecek olan resmigeçit törenine bölge halkı yoğun bir katılım göstermiştir. Genelkurmay Başkanı Orgeneral Fevzi Çakmak, Millî Müdafaa Vekili Naci Tınaz, Orgeneral Fahrettin Altay, Erkan-ı Harbiye İkinci Reisi Orgeneral Asım Gündüz, Emekli Orgeneral Ali Sait, Trakya Umumi Müfettişi Kazım Dirik de kendilerine ayrılan şeref tribününe iştirak etmişlerdir. Misafir ataşeler sabah saat 07.30’da davetliler için hazırlanan bölümde yerlerini almışlardır. Davetliler arasında Mısır Askerî Heyeti, Sovyet, Bulgar, İngiliz, Fransız, Romen, İtalyan, Macar ve Japon ataşeleri bulunmaktadır.⁷⁷ Resmigeçit töreni saat 08.00’da hava kuvvetlerinin uçuş gösterisi ile başlamıştır. Akabinde yedi piyade bölüğünden oluşan kara ordusunun yürüyüşü gerçekleşmiş ve hemen ardından ağır makinalı tüfek alayı görülmüştür. Daha sonra bir sahra topçu tugayı, bir zırhlı tugay, motorlu ağır topçu tugayı ve süvariler geçit törenini icra etmişlerdir. 70 binden fazla insanın katıldığı bu resmigeçit töreni, vatandaşın yoğun alkış ve tezahüratlarıyla gerçekleşmiştir.⁷⁸ Ayrıca Anadolu Ajansının, gerçekleştirilen geçit törenini Genelkurmayın kontrolünde filme almasına da izin verilmiştir.⁷⁹

1939 yılında gerçekleştirilen Trakya manevraları, yaklaşan dünya savaşı öncesinde Türk ordusunun eğitim seviyesi ve olağanüstü durumlara karşı hazırlıklı olması bakımından oldukça önemlidir. Manevralar esnasında modern teçhizatlar kullanılmış ve farklı stratejiler uygulanmıştır. Böylece ordunun öngörülemez durumlara karşı tecrübe kazanması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, barış sürecinde gerçeğe yakın savaş senaryolarıyla icra edilen manevralar, yeni savaş stratejilerinin geliştirilmesi ve bölgede barışın istikrarlı bir şekilde sağlanmasına yardımcı olmuştur. Ayrıca uluslararası arenada meydana gelen hadiselerle karşı bölgede güçlü bir Türk ordusunun varlığı tüm dünyaya gösterilmiştir.

76 “Millî Şefin Mareşale Mesajı”, *Cumhuriyet*, 22 Ağustos 1939, s. 6.

77 “Muazzam Geçit Resmi” *Haber Akşam Postası*, 25 Ağustos 1939, s. 1-7.

78 “Muazzam Geçit Resmi”, *Haber Akşam Postası*, 25 Ağustos 1939, s. 1-7.

79 BCA, Fon Kodu: 30-1-0-0 / Yer No: 56-343-6.

İcra Edilen Harekâtın Türk Basınına Yansımaları

Trakya manevraları dönemin siyasi ve toplumsal atmosferi göz önünde bulundurulduğunda Türk kamuoyunda geniş yankı uyandırmıştır. Uluslararası dengelerin hızla değişmesi ve II. Dünya Savaşı'nın hemen öncesinde icra edilmesi, halk ve basın tarafından dikkatle takip edilmesine neden olmuştur. Kamuoyunda çıkan haberler, bir yandan ordu ve halk arasındaki güvenin tazelenmesi diğer yandan da uluslararası aktörlere stratejik mesajlar verilmesi bağlamında oldukça önemlidir.

Trakya manevraları başlamadan önce Türk basını incelendiğinde, icra edilecek manevranın daha önce düzenli olarak yapılan manevralara nazaran oldukça kapsamlı olduğu yayınlarda ifade edilmiştir. 9 Ağustos 1939 tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde, “Ordumuzun bu sene yapacağı harekât çok şümüllü olacak” manşeti yer almaktadır. Haberin devamında “Manevralar, şimdiye kadar yapılan manevraların hiçbirine kıyas edilemeyecek derecede şümüllü bir mahiyeti haiz olacaktır. Haftalardan beri görülmemiş bir intizam içinde cereyan eden askeri sevkiyat sona ermiştir. Kuvvetlerimiz kendilerine gösterilen tecemmû mahallerinde mevzi almış bulunmaktadırlar” ifadeleri kullanılmıştır.⁸⁰ Ayrıca bu dönemde yeni bir dünya savaşının yaklaştığı haberleri gazetelerde yerini alan önemli hususlar arasındadır. Aynı tarihte yayınlanan *Son Telgraf* gazetesinde, “İtalya'nın Balkanlardaki Harp Planı” manşetiyle yayınlanan haberin alt başlığında, “Harp çıkarsa Alman ordusu Romanya ve Yugoslavya, İtalya ordusu Yunan, Bulgar ordusu da Trakya Mıntıkalarında Mutasavver Harbe Başlayacaklarmış” ifadeleri bulunmaktadır.⁸¹ Dönemin gazetelerinde yer alan haberler, manevraların içeriğiyle alakalı bilgi verirken, Avrupa'da meydana gelebilecek herhangi bir savaş ihtimaline sıkça atıfta bulunmuştur. Bu durum, manevraların salt bir tatbikattan ibaret olmadığını, aynı zamanda uluslararası kamuoyuna yönelik önemli bir caydırıcılık mesajı içerdiği algısını güçlendirmektedir. Türkiye'nin stratejik konumu dolayısıyla savaşın potansiyel etkilerinden doğrudan etkilenme riski kamuoyunda güvenlik kaygılarını artırırken, manevralarla alakalı çıkan haberler halka moral kaynağı olmuştur.

Bu siyasi atmosfer devam ederken, manevra komutanı Orgeneral Fahrettin Altay'ın açıklamaları dikkat çekmektedir. 11 Ağustos 1939 tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde, “Birinci Ordu Müfettişi programı izah ediyor” başlığıyla yer alan haberde Altay şu açıklamayı yapmıştır:

Bu sene yapacağımız manevraların esası, geçen seneden hazırlanmıştır. Üç ordudan ibaret bulunan Türkiye Cumhuriyeti ordusunda, her sene bir ordu mıntıkasında büyük manevra yapmak mutaddır. Bu sene, sıra birinci orduda olduğu için, bu ordu mıntıkasında manevra yapılıyor. Gelecek sene ikinci ordu, (İzmir, Konya, Adana) öbür sene, üçüncü ordu, (Erzincan, Erzurum, Diyarbakır) mıntıkalarında manevralar yapılacaktır. Bu sebepten dolayı: yapmakta olduğumuz manevranın umumî siyasî vaziyetle hiçbir alakası yoktur. Sadece mûtaad olan işi yapıyoruz. Dünya buhranı arttı

80 “Ordumuzun Bu Sene Yapacağı Harekât Çok Şümüllü Olacak”, *Cumhuriyet*, 9 Ağustos 1939, s. 1.

81 “İtalya'nın Balkanlardaki Harp Planı”, *Son Telgraf*, 9 Ağustos 1939, s. 1.

diye kuvvet toplamış vaziyette değiliz. Birinci ordunun en çok kuvvetleri Trakya'da bulunduğu için manevra sahası olarak orası intihap edilmiştir.⁸²

Altay bu söylemleriyle manevranın dünyada gerçekleşen dış politik meselelerle bir ilgisinin olmadığını açıkça belirtmiştir. Fakat dünya siyasetinde yaşanan bu kriz döneminde, özellikle Trakya bölgesinde büyük çapta gerçekleştirilen bu manevralar, Fahrettin Altay'ın söylemleriyle çelişir niteliktedir. Bir dünya savaşı başlaması hâlinde Türkiye'ye gelebilecek bir tehdidin Trakya bölgesi, Batı Anadolu kıyıları ve İtalya'nın yayılmacı politikası nedeniyle Akdeniz bölgesi olduğu anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra olası bir savaş ihtimaline karşı Türkiye ve İngiltere arasında mutabakat altına alınan askerî önlemler de bu durumu destekler niteliktedir. Bahsedilen hususlar doğrultusunda, Türkiye'nin bir savaş hazırlığında olmasa da olası bir savaş ihtimaline karşı tehlike arz eden bölgelerde belli bir hazırlık yaptığı anlaşılmaktadır.

Sonuç

Devletler, barış zamanlarında genellikle askerî hazırlıklara büyük önem verirler. Bu hazırlıklar, temel olarak iki ana unsurdan şekillenir: Saldırı ve savunma. Bu unsurlardan biri de manevradır. Manevra, orduların eğitim ve harp hazırlık durumlarını ölçmek amacıyla gerçekleştirilen bir askerî harekât olup aynı zamanda bir tür tatbikat olarak da tanımlanabilir. Üst düzey askerî yetkililer tarafından gerçeğe yakın savaş senaryoları oluşturulup belirli planlar çerçevesinde gerçekleştirilen bu tür harekâtlar, manevranın temel yapısını oluşturmaktadır. Barış zamanında icra edilen operasyonlar ve tatbikatlar yalnızca caydırıcı bir unsur işlevi görmekle kalmaz, aynı zamanda savaş durumunda hazırlıklı bir ordunun varlığını da ortaya koymaktadır.

II. Dünya Savaşı'nın küresel endişesiyle yoğun bir şekilde meşgul olunan bir dönemde Ağustos 1939'da gerçekleştirilen Trakya Manevraları, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin savaş zamanına yönelik hazırlıklarını, stratejik düşünme kapasitesini, operasyonel yeteneklerini ve lojistik destek sistemlerini test etme amacı taşımaktadır. Söz konusu tatbikat, Türk ordusunun savaş koşullarında etkin bir şekilde hareket edebilme kapasitesini ve potansiyel tehditlere karşı hızlı bir şekilde tepki verebilme yeteneğini göstermek amacıyla planlanmıştır. Manevra sırasında kullanılan silahlar, teçhizat, zırhlı araçlar ve diğer askerî donanımlar, Türk ordusunun savaşa hazırlıklı bir görüntü sergilediğini ve ordunun yüksek derecede zinde olduğunu ortaya koymuştur.

Tatbikat, Türk Silahlı Kuvvetleri'nde bulunan her birliğin birbirleriyle uyumlu bir şekilde çalışabilme kabiliyetini de gözler önüne sermiştir. Askerî birliklerin koordinasyonu, stratejik planlamadaki beceri ve görevlerin en ince detayına kadar planlanmış olması, profesyonelce bir hazırlığı göstermektedir. Manevra sırasında kullanılan taktikler, Türk ordusunun savaşın her aşamasında etkin ve esnek bir şekilde hareket edebilme kabiliyetini kanıtlamıştır. Trakya

82 “Büyük Manevra”, *Cumhuriyet*, 11 Ağustos 1939, s. 1-8.

Manevralarıyla bir yandan dost ve düşman unsurlara güçlü bir gösteri yapılırken, diğer yandan da devletin üst düzey yetkililerinin koordineli bir şekilde hareket edebilme yeteneği sergilenmiştir.

Trakya Manevraları, yalnızca askerî gücü sergileyen bir etkinlik olmanın ötesinde, Türkiye'nin barışçıl bir diplomasi izlerken de gerektiğinde savunma ve caydırıcılık anlamında güçlü olduğunu göstermiştir. Tatbikat ve manevra gibi askerî operasyonların temel hedefi, savaşın her zaman en son seçenek olarak tutulması ve caydırıcılığın sistematik bir şekilde sağlanmasıdır. Bu bağlamda Trakya Manevraları da caydırıcılık odaklı bir yaklaşım ile gerçekleştirilmiştir. Bu tür gösteriler yalnızca askerî anlamda değil, Türkiye'nin uluslararası güvenlik politikaları açısından da büyük öneme sahiptir. Bu açıdan Trakya Manevraları, Türkiye'nin bölgesindeki güç dengelerini etkileme kapasitesini artırmış ve uluslararası düzeydeki askerî iş birliklerinin güçlenmesine katkı sağlamıştır.

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Trakya Manevralarındaki başarısı, ordunun yalnızca savaş zamanında değil, barış döneminde de etkin ve hazırlıklı olduğunu ortaya koymuştur. Manevra süreci, Türk ordusunun savunma kapasitesinin yanı sıra bir saldırıya karşı caydırıcı bir güç olduğunu da göstermiştir. Nitekim gerçekleştirilen tatbikatlar halk arasında güven duygusunu pekiştirirken, olası bir savaş durumunda ordunun operasyonel kabiliyetini ve ülkenin savunmasına yönelik hazırlıklı olduğunu da ispatlamıştır.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA): Fon Kodu: 235.582.16 / Yer No: 30.10.0.0; Fon Kodu: 030-10-00-00, Yer No: 53-348-13; Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 88-76-10; Fon Kodu: 30-1-0-0, Yer No: 56-343-6.

Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Daire Başkanlığı Arşivi, İkinci Dünya Harbi Kataloğu (İDH): K. 3, G. 026, B. 21; K. 3, G.026, B.26; K.3, G.040, B.3; K.3, G.026, B.27; K.3, G.013, B.3.

TBMM Zabıt Ceridesi

TBMM Zabıt Ceridesi, 11 Kasım 1938, D. V, C. XXVII, İ. IV.

TBMM Zabıt Ceridesi, 25 Ocak 1939, D. V, C. XXVIII, İ. IV.

Sürelî Yayınlar

Akşam

Cumhuriyet

Haber

İkdam

Kurun

Son Telgraf

Tan

Ulus

Vakit

Yeni Asır

Araştırma ve İnceleme Eserler

Akşin, Sina, *Kısa 20. Yüzyıl Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 2017.

Armaoğlu, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)*, Kronik Kitap, İstanbul 2022.

Armaoğlu, Fahir, *Türk Dış Politikası Tarihi*, Kronik Yayınları, İstanbul 2021.

Aydın, İmren – Hikmet Zeki Kapıcı, “II. Dünya Savaşı’na Giriş Sürecinde Türkiye’nin Aldığı İç Politika Tedbirleri (1 Eylül 1939 – 18 Ocak 1940)”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, XXIV/45, (2018), s. 109-130.

Bilgiç, M. Sadi – Salih Akyürek, F. Serap Koydemir, “Türkiye’de Askerlik Sistemi Nasıl Olmalıdır”, *Bilge Strateji*, VII/13, (2015), s. 97-127.

Deringil, Selim, *Denge Oyunları, İkinci Dünya Savaşında Türkiye’nin Dış Politikası*, İletişim Yayınları, İstanbul 2023.

Goloğlu, Mahmut, *Millî Şef Dönemi (1939-1945)*, Kalite Matbaası, Ankara 1974.

Gönlübol, Mehmet-Ömer Kürkçüoğlu, “Atatürk Dönemi Türk Dış Politikasına Genel Bir Bakış”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, I/2, (1985), s. 451-474.

Güneş, Günver, “1937 Yılında Gerçekleştirilen Ege Manevraları ve Mustafa Kemal Atatürk”, *Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları*, 9. Uluslararası Atatürk Kongresi, C. 2, Ankara, 2021, s. 1053-1087.

Hale, William, *Türk Dış Politikası 1774-2000*, çev. Petek Demir, Mozaik Yayınları, İstanbul 2003.

Karaağaç, Yunus, “Sinir Savaşı’nın Aktörleri: Psikolojik Harp, Psikolojik Harekât ve Propaganda”, *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, VI/2, (2018), s. 80-97.

Karabulut, Umut, “Davetsiz Misafiri Beklerken İkinci Dünya Savaşı Türkiye’sinde Pasif Güvenlik Önlemleri (1939-1940)”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, XIV/28, (2014), s. 199-223.

- Koçak, Cemil, *Türkiye’de Milli Şef Dönemi (1938-1945) Dönemin İç ve Dış Politikası Üzerine Bir Araştırma I*, İletişim Yayınları, İstanbul 1986.
- Kostak, Ercan, *Mustafa Kemal Atatürk’ün Cumhurbaşkanı Olarak Katıldığı Askeri Manevralar*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara 2016.
- Kurtulan, Ali İhsan, *Cumhuriyet’in İlk Yıllarında Mustafa Kemal (Atatürk)’in Katıldığı Harp Oyunları ve Askeri Manevralar*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Aydın 2010.
- Mala, Murat, *Askeri Harekatın Planlanmasında Çoklu Etmen Tabanlı Modelleme ve Benzetim Mimarisi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Sakarya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Sakarya 2009.
- Metintaş, Mustafa Yahya, “İkinci Dünya Savaşı Başlarken Türkiye’nin Dış Politikası”, *Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yakın Tarih Dergisi*, IV/7, (2020), s. 57-59.
- Oran, Baskın, *Türk Dış Politikası I*, İletişim Yayınları, İstanbul 2020.
- Özalper, Mehmet, “Milli Müdafaa Vekaleti Raporlarında Türk Silahlı Kuvvetleri (1923-1933)”, *Van Yüzcüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 50, (2020), s. 87-108.
- Özkaral, Metin, *Bürokrasinin Kimyası*, Çizgi Kitabevi, Konya 2020.
- Özkurt, Fatih, *Mustafa Kemal (Atatürk) Döneminde İcra Edilen Askeri Manevra ve Tatbikatlar (1909-1938)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bilim Dalı, Konya 2013.
- Özcan, Gencer, Savaşarasi Dönemde Türkiye Trakyası’nın Askeri Sınır Bölgesine Dönüşümü, *Türk Savaş Çalışmaları Dergisi*, III/2, (2022), 152-168.
- Özlü, Halil, “Arşiv Belgelerine Göre, İkinci Dünya Savaşı’nda İzmir ve Trakya’nın Savunmasına Yönelik Türk-İngiliz Heyetlerinin Görüşmeleri ve Alınan Önlemler”, *Atatürk Dergisi*, XII/24, (2012), s. 233-253.
- Payaslı, Volkan, “İkinci Dünya Savaşı Yılları Türkiye’sinde İç Politika”, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II Yeni Türkiye: Türkiye Cumhuriyeti*, ed. Neşe Özden-Mehmet Temel-Yasemin Doğaner vd. Ankara 2023, s. 841-844.
- Payaslı, Volkan, “Tek Parti İktidarından Doğmuş Bir Denetim Organı: Müstakil Grup (1939-1946)”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 14/28, (2014), s. 175-197.
- Sander, Oral, *Siyasi Tarih 1918-1994*, İmge Kitabevi, Ankara 1996.
- Sarıçoban, Gülay, “İkinci Dünya Savaşı Döneminde (1939-1945) Türk Dış Politikası”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, XXIV/4, (2020), s. 1755-1777.
- Sarınay, Yusuf, “Atatürk’ten Günümüze Türk Dış Politikası Hakkında Genel Bir Değerlendirme”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XVI/48, (2000), s. 857-886.
- Sönmezoğlu, Faruk, *İki Savaş Sırası ve Arasında Türk Dış Politikası (1914-1945)*, Der Yayınları, İstanbul 2015.
- Turan, Şerafettin, *Türk Devrim Tarihi 3. Kitap (İkinci Bölüm) Yeni Türkiye’nin Oluşumu (1923-1938)*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2018.
- Uçarol, Rıfat, *Siyasi Tarih (1789-1994)*, Filiz Kitabevi, Ankara 1995.

EKLER

Ek. 1 Trakya manevralarının başladığına dair 16 Ağustos 1939 tarihli Yeni Asır gazetesi haber manşeti.

Kaynak: "Manevralar Dün Başladı", *Yeni Asır*, 16.08.1939.

Ek. 2 Trakya manevralarının başarıyla sonuçlandığına dair 22 Ağustos 1939 tarihli *Vakit* gazetesi haber başlığı.

Kaynak: "Trakya Manevraları Muvaffakiyetle Bitti", *Vakit*, 22.08.1939.

Ek. 3 Manevralardan sonra gerçekleştirilen resmi geçit töreniyle ilgili 26 Ağustos 1939 tarihli *Ulus* gazetesi.

Kaynak: "Edirne'de Büyük Geçit Resmi Yapıldı", *Ulus*, 26.08.1939.

Ek. 4 Ağustos ayında yapılacak olan manevralar için Almanya'dan 14 adet motosiklet, 5 seyyar benzin tankı ve 2 cer traktörünün satın alınmasına ilişkin belge.

T. C. BAŞBAKANLIK KARARNAME Dairesi MÜDÜRLÜĞÜ
Karar: 11665

03/11/1939 20/06/1994 tarih ve 03371 sayılı Onayla KALDIRILDI

Kararname

Agustosta yapılacak olan manevralar için lüzum görülen beheri 760 ger liradan ceman 10 500 lira muhammen bedelli 14 adet motosikletin Almanyadaki Zündap fabrikasından, her biri 14 bin liradan 70 bin lira muhammen bedelli 5 adet seyyar benzin tank otomobilinin yine Almanyadaki Tatra fabrikasından ve her biri 3 bin liradan 6 bin lira muhammen kıymeti 2 adet cer traktörünün de bedelleri Türkiye Türk parası olarak tediye edilmek üzere 11/11/1937 tarih ve 2/7671 sayılı kararname hükümlerinden istenilen Amerika menşeli olarak, 4490 sayılı kanunun 46 ıncı maddesi nin 11 fıkrasına göre pazarlık suretile satın alınmaları; Milli Müdafaa vekillığının 26/7/1939 tarih ve 394 sayılı teklifi ve Maliye veki lliğinin 26/7/1939 tarih ve 3334 sayılı mütaleenamesi üzerine İcra Vekilleri Heyetince 1. AGUSTUS 1939 tarihinde kabul olunmuştur.

RESİDUMHUR

İsmet İnönü

Ad. V. M. M. V. De. V. Na. V.

Me. V. Mz. V. Na. V. İ. V. V. S. I. M. V.

G. I. V. Z. V. M. M. V. T. V.

030 18 01 02 58 76 10

Kaynak: BCA, Fon Kodu: 30-18-12, Yer No: 88-76-10.

Ek. 5 Genelkurmay Başkanlığı'nın kontrolü altında Anadolu Ajansı tarafından manevraların filme alınmasına izin verildiğine dair belge.

17. 8. 759

T. C.
B A Ş V E K Ä L E T
HUSUSİ KALEM MÜDÜRLÜĞÜ
Sayı :

Telli

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ Sayın General Naci Tinas
CUMHURİYET ARŞİVİ Millî Müdafaa Vekili .

Ajans sinamacısı ve operatörü kara ve hava kuvvetlerinin
hususî hareketini filme almak üzere gelmesine müsaade edilmiştir .

Başvekâlet Hususî Kalem
Müdürü
H . Ş . Adal .

030 01 56 343 6

-5-

Kaynak: BCA, Fon Kodu: 30-1-0-0 Yer No: 56-343-6.

A MILITARY PREPARATORY EXERCISE CONDUCTED BY THE TURKISH ARMY BEFORE WORLD WAR II: THRACIAN MANOEUVRES

Muhammet YILDIZ*
Abdülkadir ALTUN**

Strong militaries need to conduct maneuvers at regular intervals to keep their operational capabilities up to date. These exercises, which become even more essential in times of geopolitical risks, are carried out within the integrity of political and military organizations.

Every state makes an effort to comply with these organizational practices in order to test the strength of its army. Although the maneuver exercise conducted by the Turkish army in the Thrace region on the eve of World War II. was carried out within the framework of the above-mentioned elements, the public statements made by the authorities described it as a routine process. However, developments since 1936, especially Italy's attack on Abyssinia and the political crises that developed between the countries, signaled a new war approaching after World War I. In this respect, Turkey deemed it appropriate to conduct such a military exercise in Thrace, the region considered most vulnerable due to its proximity to the Balkans. In this organization, attended by state officials and foreign representatives featured army units divided into opposing sides distinguished by different colors In operational terms, the maneuver was executed successfully In fact, it was not only effective, but valuable in identifying the deficiencies within the Turkish army. The "Thracian Maneuvers", which attracted the close attention of the public, were described as a war in some media outlets as a simulated war and in others as a preparatory phase for potential conflict. The military exercise of the Turkish army, which was closely followed by the countries in the region, is of particular importance as a deterrent measure. As a matter of fact, a message was given to the enemy elements by practicing a possible war scenario close to reality. In the historical process, it is known as an important issue in terms of military developments for every country to rehearse and potential conflicts through realistic military exercises. Especially, countries located in geopolitically sensitive regions must pay attention to this issue. states that perceive a possible war in their vicinity have considered it militarily essential to act in line

* Asst. Prof. Dr., Recep Tayyip Erdoğan University, Faculty of Arts and Sciences, Department of History, Rize / Türkiye, muhammet.yildiz@erdogan.edu.tr; ORCID: 0000-0002-1340-0818

** Recep Tayyip Erdoğan University, Institute of Graduate Studies, Department of History Graduate Student, Rize / Türkiye, abdulcadir_altun23@erdogan.edu.tr; ORCID: 0009-0001-4209-0150

with this reality. Given Turkey's strategic geographic position, this issue necessitates a careful examination. In this respect, the Thracian Maneuvers before World War II In this respect, the Thracian Maneuvers, which took place before World War II, were carried out for the reasons mentioned above and served as a test of the Turkish Army's operational capabilities. Although careful rhetoric was chosen to avoid any public concern, it was observed that the Turkish press made different headlines on this issue. In the early years of the Republic, Turkey conducted many maneuvers to test the military power of its army. Especially in the early 1930s, these exercises were conducted with the knowledge of President Gazi Mustafa Kemal Atatürk. Since there was no significant threat of war during that period, the preparatory exercises were carried out with a short-term perspective. However, Italy's attack on Abyssinia in 1936 and the broader military buildup in Europe especially by Germany-raised concerns that a major war might break out. The military preparations that started in the Balkan geography revealed developments that could cause a security crisis in western Turkey. Therefore, the Ankara Government decided to reinforce critical regions and to take necessary measures against a war that might spread. Entering a comprehensive phase of preparation for both internal and external security, the Turkish Government implemented a series of official economic, political and military measures. The Thracian Maneuvers constitute the military dimension of these efforts. In particular, Turkey tried to take the necessary precautions to eliminate the threats that could emerge from Europe, spread through the Balkans, and eventually reach its own borders.

As a result, with the organization of the "Thracian Maneuvers" in the summer of 1939, which was a critical period, Turkey not only tried to complete its military preparations but also seized the opportunity to assess its own operational capabilities. After the establishment of the Turkish state, these activities, which were carried out occasionally under Atatürk's orders began to be conducted on a more regular basis. However it is evident that the true significance of this exercise, conducted on the eve of World War II. when alliances were solidifying and geopolitical tensions were escalating was to serve as preparation for a possible war.